

Кіт у чоботях (скорочено)

Микола Хвильовий

"Отже, про глухе слово: Гапка — глухо, ми її не Гапка, а товариш Жучок. Це так, а то — глухо.

А от гаптувати — це яскраво, бо гаптувати: вишивати золотом або сріблом.

...А то буває гаптований захід, буває схід, це коли підводиться або лягає заграва.

Гаптований — запашне слово, як буває лан у вересні або трави в сіновалах — трави, коли йде з них дух біля плавневої осоки.

Гапка — це глухо. Ми її: товариш Жучок. І личить.

Ось вона. Це тип. Пам'ятає малюнки з дитинства — "кіт у чоботях". Хоч і комічний, але теплий та близький, як материна рука, як прозорий вечір у червінцях осені.

Звідки ж прийшли оті Жучки, скільки їх? Це Жовтнева тайна. "А пройшли вон и з краю в край нашу запашну червінькову революцію".

Сьогодні в степах кінноти не чути, немає й "кота в чоботях", зник десь на глухих дорогах республіки. "Кіту чоботях" — це муралі (мурашки) революції. Хочеться скласти гімн цим сіреньким муралям, але, мабуть, це у мене не вийде, тому в душі васильковий сум.

Про її одяг. Блуза, спідничка (зимою стара шинеля), капелюшок, чоботи. Все кольору "хакі", без ґудзиків — щоб було просторо, вільно дихати на всі легені, на всі степи, на весь світ! Під капелюшком голена голова — не для моди, а для походу, для простору. І нарешті — чоботи. Згадайте малюнок з дитячої казки, і одразу все стане ясно.

...Зовнішність.

Русява? Чорнява?

Ясно — жучок. Очі — теж жучок. Коли на бузину впаде серпневий промінь — то це і є її очі. Ніс — кирпатий, як голова від цвяшка.

Я не хочу ідеалізувати товариша Жучка. І хоч читач чекає тепер від "кота в чоботях" загальноновизнаних подвигів, красивих рухів — цього не буде.

"Товариш Жучок — це тільки "кіт у чоботях" із жвавими рухами, з бузинковим поглядом, що ходить по бур'янах революції і, як мураль, тягне соняшну вагу, щоб висушити болото... А яке — ви самі знаєте.

...А і зав'язки—розв'язки так від мене й не дочекаєтесь.

Бо зав'язка — Жовтень, а розв'язка — соняшний вік, і до нього йдемо".

Іншої розв'язки питаєте в гітарних поетів. А я хочу скласти тільки маленьку пісню.

II

У цьому розділі розповім про невеликий подвиг...

Зи ма, хуга, буруни. Поїзд, залізниця і безкінечні рейки в степ.

На Кубань! На Кубань! Ми їдемо на Кубань, "бо віримо в свої запалені очі". З нами й Жучок, а чому — не знаю. Пишу лише уривок правди, а вся правда — то ціла

революція.

Всюди козаки, всюди бандити. Степ. Раптом:

— Стоп!

— Що таке?

— Нема палива.

У вагонах співають "Ех, яблучко", хтось затягнув "Ой на горі жінці жнуть". Його зупиняють: "Ей, ви, хохли! Чого завили? Буде панахидити — і так сумно".

Раптом — крик: "Козаки!" Вискакують сотні "наганів", "браунінгів", "гвинтівок". Лаються — хто це паніку робить.

Паровик одчепився і летить по паливо. "Товаришу Жучок, вам не боязко? Козаки! Усміхається: в їхнім селі були козаки. О, вона добре знає, що то — козаки. І чогось засмутніла, замислилась".

Паровик довго не приходив. Нарешті повернувся. І знову — у дикий та інший степ, від станції до станції, від холодної ночі до холодної ночі.

Палива нема. Тріщать станційні паркани і обдираються вагони.

...Товариш Жучок дістала палива. Випросила—видурила в якоїсь тітки.

У вагоні біля пічки товариш Жучок вчить, як залатати пропалену шинелю.

Але каже: "Нічого дурня валяти. Думаєш, як приїдеш додому, то я з тобою буду і тепер панькатись? Дзуськи! Якби не так!.. На, ший!"

Вона нам обід варить, вона наша куховарка — і тільки. Вона безпартійна, але вже має в торбинці товстеньку книжку "Что такое коммунизм?" (без автора).

Інколи ми їй кажемо, чи не можна б з нею пожирувати (порозважатися). Тоді чуємо: "Дзуськи!"

Ми регочемося, бо знаємо, що не всім "дзуськи". У нас є молодий "пареньок". "Він теж кирпатенький. І ми вже бачили, як він обіймав її, і вона мовчала".

"...Але вона нас конче дивувала, вона іноді вживала таких слів, вела такі промови, що ми лише роти роззявляли".

Дехто, сміючись, питає, чи не скінчила вона часом гімназії? Товариш Жучок тільки реготала й казала, що гімназія для панів.

"Безумовно, коли ми думали тільки про ворога, вона ще про щось думала".

"Частенько, коли потяг зупинявся на станції "на неопредельонное время", товариш Жучок, упоравшись біля походної кухні, виходила з вагона невідомо куди, і довго її не було. А відтіля вона приходила завжди в зажурі".

Плакати! Плакати! Плакати!

Гу-у! Гу-у!

Бах! Бах!

Схід. Захід. Північ. Південь.

Росія. Україна. Сибір. Польща.

Туркестан. Грузія. Білорусія.

Азербайджан. Крим. Хіва. Бухара.

Німці, поляки, петлюрівці — ще, ще, ще...

Колчак, Юденіч, Денікін — ще, ще, ще...

Місяць, два, три, шість, двадцять!..

Мчалися місяці. Минуло... не знаю скільки. Може, це було вчора, а може, промайнуло двісті літ?

І от — літо, степове літо біля Дніпра. Це так чудово, так каламутно! Сидиш у степу і думаєш про тирсу (ковиль), яка таємно шелестить.

"...Я приїхав.

На третій день одержую записку: "Товаріш, ви, кажеться, приїхали ще в п'ятницю. Препрошую негайно зареєструватися в ячейці".

Кажу, що секретар, мабуть, жоха, із старих партійців. А товариш усміхається, що, мовляв, записка — це дрібниці, а от понюхаєш ще дискусію. В печінках вона уже сидить.

Я пішов у кімнату ком'ячейки. Дивлюсь — щось знайоме. Та це ж "кіт у чоботях"!

" — Вас, здається, товариш Жучок?

— Так.

— Ну, так ми з вами знайомі. Пам'ятаєте?..

Вона, звичайно все пам'ятає, але спочатку зареєструвала мій партквиток, а потім уже говорила.

... Ясно: минуло стільки часу. Товариш Жучок дочитала—прочитала "Что такое коммунизм?" (без автора)... Издание N—го боевого участка рабоче—крестьянской Красной Армии. І тільки".

"Все інше — просто. Ходить "кіт у чоботях" по бур'янах революції, а не знає, що він секретар ком'ячейки, а узнає — й пише: "Препрошую зареєструватися..."

Я мабуть, і не здивувався, бо вже тоді "кіт у чоботях" був "паходный Ленін", і, треба сказати щиро, друге видання "паходного Леніна" бувало іноді таким суворим і жакним.

Ось малюнок:

Я завинив. У товариша Жучка очі драконом. Соромить, потім забирає партквиток і пише: "Товаріш такой—то в таком—то месяце пропустил столько—то собраний. Получил выговор от секретаря ком'ячейки с предупреждением вынести его недисциплинированность на обсуждение обществен-ного мнения партии посредством партийного суда на предмет перевода в кандидаты ілі окончательного ісключенія із наших коммунистических рядов.

Подпись".

Точка.

Коротко.

Ясно.

І трішки того... ніяково.

Все — як і тоді. На ній — колір "хакі", величезні чоботи не на ногу.

Бузиновий погляд, бузиновий сміх і кирпатий носик.

Бандити—лісовики тривожили наш тил, з півдня навідав розлютований, поранений ведмідь.

А от дискусія (в печінках сидить!). Хтось просить "Азбуку комунізма", хтось

повторює три ознаки капіталізму, хтось допитується, в якому році Тьєр розбив велику французьку комуну. Усі хвилюються, червоніють, бо не знають, але ніколи в цьому не зізнаються. Ми говорили, ми плутались (з нами іноді бувало навіть дурно). А все це називалося дискусія.

"Вона рішуче входила в роль педагога. А ми бісились, бо в нас було самолюбство.

Ми обурювались на нашу бувшу кухарку, на сьогоднішнього секретаря ком'ячейки — на "кота в чоботях".

...Потім вона бігала, метушилась, збирала жінок, улаштовувала жіночі зібрання, де говорили про аборт, про кохання, про право куховарки.

Кричали:

— Геть сім'ю!

— Хай живе холоста жінщина! А для плодючої жінщини казали:

— Хай буде інтернат, хай будуть спільні прачешні й т. д. й т. інш.

— Товаришу Жучок, можна двох любити?

— Це залежить від того, як ви знаєте історичний матеріалізм. Я його погано знаю, а тому й "воздержуюсь".

Багато ще можна написати про товариша Жучка, але треба поспішати на партзібрання, бо там — Жучок № 2.

Товариш Жучок, думаючи, що ми вже не побачимось, написала мені записку, щоб не гнівався за дискусію: "Я знаю, у вас — самолюбство, але в нас — темнота. А поскільки диктатура наша... Словом, ви мене розумієте: нам треба за рік—два—три вирости не на вершок, а на весь сажень".

Побачились ми ще раз у порожній школі, в політвідділі. Люди спали по кутках, на столах. Хтось у кутку часто підшморгував носом і не давав спати.

Це була товариш Жучок. Вона підійшла до мене і запропонувала вийти. Трохи здивований, я вийшов і запитав:

— Ви плакали?

— Так!

І засміялась:

— Мені трішки соромно... знаєте... буває. І розказала.

Виявляється, хоч вона і жучок, і "кіт у чоботях", але і їй буває сумно. "Тоді мені кирпатий носик розказав, що їй не 19, як ми думали, а цілих 25 літ, що в неї вже було байстря і це невеличке байстря — повісив на ліхтарі козак.

Це було на Далекім Сході, коли вона пішла по дорозі за отрядом.

Ато була козача помста.

... Я згадав сніговий степ".

А втім, це ще не дивно, що дитину повісили: було ще й не таке. Я не збираюсь у вас викликати сльозу. А от маленький подвиг — без сумніву. А чий? —

— Ви подумайте.

... Товариш Жучок № 2, №3, №4,

і не знаю, ще скільки є. Товариша Жучок № 1 нема.

Зник "кіт у чоботях" у глухих нетрях республіки, ходячи по бур'янах революції, носячи соняшну вагу й осушуючи болото... Ми назвали —

— товариш Жучок. А історія назве —

— "кіт у чоботях".

Кіт у чоботях — тип. Точка. Коротко. Ясно. Все.